

Wassenaarseweg 56
Postbus 2215
2301 CE Leiden

www.tno.nl

T +31 88 866 90 00
F +31 88 866 06 10
info-zorg@tno.nl

TNO-rapport

KvL/P&Z 2010.095

**Evaluatie van RICHTING: Proefuitvoering en
toetsing bij GZ-instellingen**

Datum	28 december 2010
Auteur(s)	C.J.P.M. Teirlinck R.A. Bezemer
Oprachtgever	Inspectie voor de Gezondheidszorg
Projectnummer	031.20480
Aantal pagina's	13 (incl. bijlagen)
Aantal bijlagen	1

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor onderzoeksopdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
1.1	Aanleiding, achtergrond.....	3
1.2	Instrument RICHTING, doelen en toepassing.....	3
1.3	Betrokken instellingen voor gehandicaptenzorg.....	4
2	Proefuitvoering RICHTING, doel en methode	5
2.1	Inleiding.....	5
2.2	Doel proefuitvoering.....	5
2.3	Methode uitvoering.....	5
3	Proefuitvoering RICHTING, uitkomsten	8
4	Conclusies, aanbevelingen en vervolg	10
4.1	Conclusies.....	10
4.2	Aanbevelingen	10
4.3	Mogelijkheden voor vervolgactiviteiten	11
	Bijlage(n)	
	A Bericht op website van VGN	

1 Inleiding

1.1 Aanleiding, achtergrond

TNO ontwikkelt in samenwerking met en op verzoek van de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) en in afstemming met de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) het instrument RICHTING voor veilige zorg: een instrument voor Risico Inventarisatie voor Cliëntspecifieke Hulpmiddelen en de Toepassing daarvan IN Gehandicaptenzorg. Daarbij wordt geconcentreerd op zorg voor verstandelijk gehandicapten. De toepassing van RICHTING wordt bovendien in de praktijk getoetst met diverse instellingen die zorg leveren aan verstandelijk gehandicapten (GZ-instellingen). Het project wordt uitgevoerd in een viertal fases.

De eerste fase betreft een verkenning via literatuuronderzoek en gesprekken met een aantal GZ-instellingen. Hiervan is verslag gedaan in het rapport 'Verkenning van risico's met betrekking tot technologische hulpmiddelen in de 24-uurs zorg aan verstandelijk gehandicapten'. In vervolg hierop is in de ontwikkelingsfase het instrument RICHTING ontwikkeld en met een aantal velddeskundigen besproken. In het rapport van deze tweede fase wordt een concept van RICHTING beschreven en een toelichting en handleiding hierbij gegeven. In de derde fase is dit concept van RICHTING getoetst in de praktijk van een drietal GZ-instellingen. Het onderhavige rapport beschrijft deze toetsing. Tenslotte (vierde fase) worden aanbevelingen gegeven voor een mogelijk vervolg.

1.2 Instrument RICHTING, doelen en toepassing

RICHTING ondersteunt GZ-instellingen in de besluitvorming rond de inzet van technologische hulpmiddelen door middel van een systematische risicoanalyse. Daarbij wordt aandacht besteed aan zes categorieën: specifieke kenmerken van het hulpmiddel zelf, de cliënten, de medewerkers, de organisatie, de omgeving en taken/activiteiten. Bovendien stuurt RICHTING aan op het formuleren van maatregelen en het nemen van acties om de risico's met technologische hulpmiddelen te beheersen.

RICHTING is ontwikkeld voor GZ-instellingen en voor de Inspectie voor de Gezondheidszorg. Doelen van RICHTING zijn de volgende:

- systematisch inzicht verkrijgen in de risico's met technologische hulpmiddelen die ingezet worden bij de 24-uurs zorg aan verstandelijk gehandicapten.
- helpen om oog te hebben voor eventuele onbekende risico's bij de inzet van technologische hulpmiddelen en om gericht maatregelen en acties te formuleren om deze risico's te helpen beheersen.
- helpen (retrospectief) inzicht te krijgen in hoeverre op verantwoorde wijze beslissingen worden genomen over de inzet en evaluatie van technologische hulpmiddelen.
- Leveren (retrospectief) van handvatten om (bijna-)incidentmeldingen waarbij een technologisch hulpmiddel betrokken is, goed te kunnen analyseren en te beoordelen, met als doel passende verbeteracties te kunnen verbinden aan de behandeling van een melding.

Het inzetten van RICHTING kan voordeel opleveren op een aantal manieren:

- door efficiëntere omgang met technologische hulpmiddelen door gerichtere inzet,
- door arbeidsbesparing, en
- door het helpen voorkomen van incidenten en de gevolgen daarvan voor cliënten, medewerkers en de organisatie.

1.3 Betrokken instellingen voor gehandicaptenzorg

Bij de toetsing van RICHTING in deze 3^e fase van het onderzoek zijn de volgende GZ-instellingen betrokken:

- Gemiva-SVG Groep, locatie Schoonhoven
- Ipse de Bruggen, locatie Nootdorp
- Leekerweide, locatie Wognum

Enkele karakteristieken van de drie instellingen:

De Gemiva-SVG groep is werkzaam in een achttal werkgebieden in Zuid-Holland in ruim 150 woonlocaties. De AWBZ-functies die worden aangeboden zijn: begeleiding, persoonlijke verzorging, huishoudelijke verzorging, verpleging, behandeling en verblijf. Volgens de website (www.gemiva-svg.nl) staan op 31 december 2009 4443 mensen ingeschreven als cliënt. Van hen wonen 1275 in de verschillende woonlocaties; 3167 kinderen en volwassenen maken gebruik van de mogelijkheden voor dagbesteding. Eind 2009 waren 2582 mensen in vaste dienst (1714 fulltime arbeidsplaatsen).

Het werkgebied van Ipse de Bruggen is Zuid-Holland. Ipse de Bruggen biedt zorg, ondersteuning, behandeling en begeleiding aan mensen met een (licht) verstandelijke of een (ernstig) meervoudige handicap. Volgens de website (www.ipsedebruggen.nl) zijn er 3 landgoederen en 390 zorglocaties. Deze hebben 2500 bedden en 1000 plaatsen in centra voor dagbesteding. Een kleine 6000 medewerkers en ruim 2000 vrijwilligers helpen 5000 cliënten. Cliënten werken in 10 cafés en lunchrooms en in 14 ateliers en kunstwinkels. Er zijn rond de 10 theater- en muziekgroepen en het bekende Jostiband orkest telt bijna 180 muzikanten.

Leekerweide biedt ondersteuning aan mensen met een handicap, aan ouderen met voortschrijdende beperkingen, aan kinderen en volwassenen met een andere zorg- of begeleidingsbehoefte. Dit gebeurt op achttien woonlocaties in negen gemeentes in West-Friesland (Noord-Holland). Ruim 800 cliënten ontvangen zorg, waarvan er ruim 400 cliënten in een woonlocatie verblijven. Er zijn bij Leekerweide ongeveer 850 medewerkers en 450 vrijwilligers werkzaam.

2 Proefuitvoering RICHTING, doel en methode

2.1 Inleiding

In dit deel van het onderzoek is een toetsing uitgevoerd op basis van het concept van RICHTING zoals beschreven in het rapport over de eerdere tweede fase van het onderzoek. Deze toetsing heeft plaatsgevonden via een proefuitvoering bij de drie eerder genoemde GZ-instellingen. Basis van de proefuitvoering is het RICHTING invuldocument uit dit concept met als onderdelen:

- Een voorblad met in te vullen gegevens over een uit te voeren analyse
- Deel 1 met beschrijvingen van situaties die tot risico's kunnen leiden
- Deel 2 waarin besluiten worden vastgelegd.

De focus van de proefuitvoering lag op het werken met deel 1, de toelichting hierop in bijlage A en de risicomethodiek beschreven in bijlage B.

2.2 Doel proefuitvoering

Doel van de proefuitvoering was om na te gaan:

1. Wat is de 'begrijpelijkheid' van de formuleringen van de risicobeschrijvingen in deel 1;
2. Wat is de 'hanteerbaarheid' van de risicobeschrijvingen in deel 1, in combinatie met de risicomethodiek in bijlage B.
3. Wat is de 'toepasbaarheid' van het instrument RICHTING in een GZ-instelling.

2.3 Methode uitvoering

Algemeen

Bij de drie GZ-instellingen is tijdens een of twee bijeenkomsten aan de hand van RICHTING de (mogelijke) aanschaf van een specifiek technologisch hulpmiddel besproken met een groep meest betrokken personen. Per instelling varieerde de samenstelling van de groep sterk. Tevens verschilde de focus op de drie bovengenoemde doelen van de proefuitvoering. Tenslotte was er een verschil in aanpak t.a.v. voorbereiding door de individuele groepsleden en gezamenlijke bespreking tijdens de bijeenkomsten. Onderstaand wordt per instelling een nadere karakteristiek gegeven.

1^e proefuitvoering bij Gemiva

Bij Gemiva locatie Schoonhoven is de mogelijke aanschaf van een nieuw uitluistersysteem besproken. Ervaringen met verschillende bestaande uitluistersystemen in meerdere units werden hierbij betrokken. Tijdens de discussie kwam ongepland ook een recente aanschaf van een tilsysteem aan de orde.

De groep bestond uit een aantal persoonlijke cliëntbegeleiders van twee units en het teamhoofd. Oorspronkelijk zou ook een kwaliteitsmedewerker vanuit de centrale organisatie deelnemen maar vanwege prioriteitstelling binnen het tijdsbestek van deze projectfase bleek dit niet goed mogelijk.

Er hebben twee bijeenkomsten plaatsgevonden. Vooraf aan de eerste bijeenkomst was de conceptversie van RICHTING toegestuurd met het verzoek tenminste de handleiding en gebruiksaanwijzing in hoofdstuk 2 vooraf door te lezen en de algemene opzet van deel 1 met de beschrijvingen van mogelijk risicovolle situaties te bekijken. Tijdens de

eerste bijeenkomst is gestart met een korte toelichting op het project en uitleg en discussie over de opzet van RICHTING. Vervolgens is een aantal situatiebeschrijvingen uit deel 1 doorgesproken, in combinatie met de toelichting per situatie in bijlage A, waarbij de focus sterk lag op de begrijpelijkheid van de formuleringen.

Tijdens de tweede bijeenkomst is verder gegaan met het doornemen van de situatiebeschrijvingen en de begrijpelijkheid ervan. De situatiebeschrijvingen zijn voor alle zes SEIPS categorieën voor het uitluistersysteem doorgenomen. Tevens zijn de risico's en risico-beperkende maatregelen voor uitluistersystemen, en deels voor een tilsysteem, besproken. Er is wel een risicoschatting gemaakt volgens (groot/matig/klein/onbekend/n.v.t.) maar dit is niet systematisch aan de hand van bijlage B gedaan, waarin via expliciete scoring van waarschijnlijkheid en ernst van schade het risiconiveau bepaald wordt.

Deze bijeenkomst is afgesloten met een evaluatie en een discussie over de hanteerbaarheid en werkzaamheid van RICHTING tijdens deze proefuitvoering en de mogelijke werkzaamheid van RICHTING voor de eigen instelling en andere GZ-instellingen.

2^e proefuitvoering bij Ipse de Bruggen

Bij Ipse de Bruggen locatie Nootdorp is de geplande aanschaf van een geneesmiddelendistributiesysteem besproken. Ervaringen met een dergelijk systeem elders in de organisatie zijn daarbij meegenomen. De groep bestond uit een begeleider, een kwaliteitsmedewerker, een stafmedewerker, een inkoper een apotheker en de geneesheer-directeur. Er hebben twee bijeenkomsten plaatsgevonden.

Tijdens de eerste bijeenkomst is algemene informatie over opzet en gebruik van RICHTING gegeven en is afgesproken op welke wijze deel 1 van RICHTING voor het geneesmiddelendistributiesysteem toegepast zou worden. Hierbij waren niet alle deelnemers aanwezig, voor hen is de informatie schriftelijk verstrekt. Tussen de eerste en de tweede bijeenkomst zijn de situatiebeschrijvingen uit deel 1 door de deelnemers individueel doorgenomen en gescoord. Dit is gedaan voor alle zes categorieën.

Tijdens de tweede bijeenkomst zijn deze individuele resultaten onderling besproken. Van enkele door omstandigheden afwezige deelnemers werd de informatie door een collega ingebracht, deze was tevoren mondeling doorgesproken. Op basis van de individuele resultaten is een risicoschatting gemaakt aan de hand van bijlage 2, op basis van scoring t.a.v. waarschijnlijkheid en ernst van schade. Tevens zijn risicobeperkende maatregelen besproken. Gedurende deze bespreking is tevens de begrijpelijkheid van de situatiebeschrijvingen aan de orde geweest en zijn suggesties ter verbetering besproken.

Tijdens een evaluatie is de algemene toepasbaarheid van RICHTING bediscussieerd, meer specifiek t.a.v. de begrijpelijkheid van de situatiebeschrijvingen en de hanteerbaarheid voor beoordeling van aanschaf en gebruik van technologische hulpmiddelen in de eigen instelling en voor andere instellingen in de gehandicaptenzorg.

3e proefuitvoering bij Leekerweide

Bij Leekerweide locatie Wognum is gekozen voor een andere insteek voor de proefuitvoering vanwege een daar bestaande actuele vraagstelling ten aanzien van valpreventie. Er is niet uitgegaan van één specifiek technologisch hulpmiddel maar van

diverse hulpmiddelen in relatie tot valpreventie. Dit betrof zowel hulpmiddelen waarbij tijdens gebruik vallen een duidelijke risicofactor vormt, als hulpmiddelen die ingezet worden in het kader van valpreventie.

Er heeft één bijeenkomst plaatsgevonden waarbij twee clusterhoofden en een zorgondersteuningsfunctionaris betrokken waren. Daarnaast is een ergotherapeut betrokken door input voorafgaand aan de bijeenkomst en telefonische evaluatie achteraf. Eerst is een inventarisatie gemaakt van alle hulpmiddelen in relatie tot vallen en valpreventie. Deze inventarisatie betrof 13 hulpmiddelen in de categorieën cliëntondersteunende, medewerkerondersteunende en algemene en gebouwgebonden hulpmiddelen. Aan de hand van deel 1 van RICHTING is per situatie ingeschat welk hulpmiddel het meest risicovol is in relatie tot vallen en vervolgens zijn aanschaf en gebruik van dit hulpmiddel, soms meerdere hulpmiddelen, beoordeeld. Vanwege beperking in tijd zijn alleen de situatiebeschrijvingen rond cliënt/mantelzorger en rond medewerkers op deze wijze doorgenomen. Per situatiebeschrijving in combinatie met meest risicovol hulpmiddel is een risicoschatting gemaakt aan de hand van bijlage 2. De scoring is expliciet uitgevoerd t.a.v. zowel waarschijnlijkheid als ernst van schade. Tevens zijn risico-beperkende maatregelen besproken. Gedurende de bespreking is tevens de begrijpelijkheid van de situatiebeschrijvingen aan de orde geweest en zijn suggesties ter verbetering besproken.

De bespreking is afgesloten met een evaluatie waarbij de begrijpelijkheid van de situatiebeschrijvingen, de hanteerbaarheid voor beoordeling van aanschaf en gebruik van technologische hulpmiddelen en de algemene toepasbaarheid van RICHTING in de eigen instelling en andere instellingen in de gehandicaptenzorg zijn besproken.

3 Proefuitvoering RICHTING, uitkomsten

Uit de bijeenkomsten bij de drie instellingen zijn diverse opmerkingen en suggesties ter verbetering naar voren gekomen. De opmerkingen zijn hieronder samengevat weergegeven en betroffen:

- begrijpelijkheid van de situatiebeschrijvingen in deel 1, in combinatie met de toelichting per situatiebeschrijving in bijlage A,
- hanteerbaarheid van de situatiebeschrijvingen om tot een risico-inschatting te komen, in combinatie met bijlage B, en
- inschatting van de toepasbaarheid van RICHTING in de eigen instelling en andere instellingen voor gehandicaptenzorg.

In een tabel worden specifieke suggesties ter verbetering per situatiebeschrijving opgesomd.

Algemene opmerkingen over de begrijpelijkheid:

- De situatiebeschrijvingen in deel 1 zijn niet te moeilijk beschreven en zijn redelijk goed te begrijpen. Situaties kunnen mogelijk nog kernachtiger worden beschreven.
- Interpretatie van de situatiebeschrijvingen in deel 1 is echter niet altijd gemakkelijk en zal niet steeds uniform op dezelfde wijze gebeuren. Deze interpretatieverschillen kunnen leiden tot verschillen in risico-inschattingen. De consequentie hiervan is een discussiepunt.
- De toelichting en aandachtspunten met uitleg in bijlage A verduidelijkt de beschrijvingen in deel 1. Het gebruik van bijlage A bij de start van het gebruik van RICHTING als algemene ondersteuning zal heel nuttig zijn. Zeker wanneer nog ervaring opgedaan wordt met het instrument, is dat belangrijk. Bij latere toepassingen zal bijlage A waarschijnlijk slechts incidenteel gebruikt hoeven worden, omdat de achtergrond bekender is en omdat de benodigde extra tijd zeker een rol zal spelen. Dit geldt uiteraard ook voor de handleiding.
- De begrijpelijkheid van handleiding, tabellen en de bijlage is geen echt probleem. Een kortere formulering waar mogelijk vergroot de hanteerbaarheid.
- Een specifieke risicovolle situatie kan bij meerdere situatiebeschrijvingen naar voren komen. Suggestie: bij toepassing van deel 1 bij de scoring naar de overeenkomstige situatie verwijzen.
- Bij een algemeen beschreven situatie kunnen meerdere specifieke situaties mogelijk zijn. Deze kunnen ook verschillende scoringen opleveren, bijvoorbeeld zowel een lage waarschijnlijkheid met grotere schade als een hoge waarschijnlijkheid met een lagere schade/ongemak. Suggestie: het omgaan met deze variatie verwerken in de handleiding.

Algemene opmerkingen over de hanteerbaarheid:

- Ten aanzien van de hanteerbaarheid van RICHTING is men algemeen positief. Dit is met name beoordeeld t.a.v. deel 1 in combinatie met bijlage B. De meerwaarde van het gebruik wordt hoog ingeschat.
- Bij werkelijk gebruik in de praktijk moet het invullen en scoren snel kunnen gebeuren. Individueel zal sneller gaan dan in een groep. De toegevoegde waarde van onderlinge discussie in een groep blijft echter belangrijk!
- De excelsheet op een computer is bij de drie toetsingen nog niet gebruikt. De meerwaarde van deze sheet voor het snel doornemen van de lijst in deel 1 wordt wel onderschreven. Bij instelling 3 is de risicoscore op de (papieren) resultaat sheet van Deel 1 met een code en een kleur weergegeven, gebaseerd op bijlage B van

RICHTING. De code bestond uit een letter (A-E) voor de schade en een cijfer (1-3) voor de waarschijnlijkheid. Dit geeft een snel en goed overzicht en is mogelijk een alternatief voor de excelsheet.

Algemene opmerkingen over de toepasbaarheid:

- Bij instelling 1 waren met name persoonlijke cliëntbegeleiders betrokken en zij waren algemeen positief over de begrijpelijkheid van de situatiebeschrijvingen en de gegeven toelichting. Ook waren ze positief over de hanteerbaarheid bij scoring en de algemene uitvoerbaarheid. Bij instelling 2 was ook een begeleider betrokken. Deze nam veel ervaring mee vanuit de praktijk en het werken met een geneesmiddelendistributiesysteem. Men was daar van mening dat de analyse niet alleen door begeleiders moet worden uitgevoerd, maar altijd in het kader van een werkgroep.
- Over het algemeen heeft toepassing van RICHTING zeker meerwaarde, men wordt zich beter bewust van mogelijke risico's.
- Toepassing is ook bij relatief eenvoudige hulpmiddelen of vraagstukken zinnig: er komt beter zicht op niet onmiddellijk voorziene risico's.
- Toepassing op een bredere problematiek waarbij meerdere hulpmiddelen passen, is mogelijk en nuttig. Het kan juist goed aansluiten op de ervaren praktijkproblemen. Dit is dus een waardevolle uitbreiding op het bedoelde gebruik van RICHTING. Wel zijn extra toelichting en extra stappen dan vereist: definiëren van relevante hulpmiddelen en de situatiebeschrijvingen toepassen op één of twee van deze hulpmiddelen.

Opmerkingen per situatiebeschrijving

A1 en A2	volgorde wisselen
A3	ook onderhoud en controle, niet beperken tot reiniging
A3	tijdig en goed reinigingen verbreden naar tijdig en adequaat onderhoud, waaronder reiniging
A5	het is niet duidelijk wie deze afspraken met familie/naasten moet maken
M1 en M2	het verschil tussen normale situaties en bijzondere situaties duidelijker aangeven
T algemeen	Bij deze situatiebeschrijvingen wordt een incidentele disfunctie niet vermeld
T6	met bijbehorende losse onderdelen in de directe omschrijving weglaten: daar komt te veel nadruk op te liggen terwijl het algemeen geldt
T8	handleiding vooral van belang bij (stroom)storingen (apart vermelden?). Daarnaast moet handleiding snel te begrijpen zijn
T9	niet duidelijk, aanpassen, 'per ongeluk' weglaten?
Org2	uitgangspunt is dat PvE is opgesteld
Org3	relatie leggen naar het melden van slecht functioneren
Org6	naast (bijna)incidenten ook kleine voorvallen die potentieel risico geven

4 Conclusies, aanbevelingen en vervolg

4.1 Conclusies

Onderstaande conclusies zijn gebaseerd op een proefuitvoering in drie instellingen waarvan er twee ook in de eerdere fasen van het onderzoek waren betrokken. De drie instellingen zijn duidelijk voorlopers, waren gemotiveerd om aan de proefuitvoering deel te nemen. Zij vormen dus geen representatieve afspiegeling van een gemiddelde GZ-instelling.

- Tijdens de proefuitvoeringen werd aangegeven dat de begrijpelijkheid van de situatiebeschrijvingen voor betrokken personen in de instelling redelijk goed is, ook voor direct met cliënt werkenden zoals persoonlijke begeleiders. Suggesties voor bijstelling zijn gegeven.
- Ook de hanteerbaarheid werd tijdens de proefuitvoering positief beoordeeld. De snelheid en inzichtelijkheid van de scoring van risico's kan nog worden verbeterd.
- De RICHTING-methodiek bleek tijdens de proefuitvoering toepasbaar in zowel de aanschafffase van nieuwe technologische hulpmiddelen als de gebruiksfase van reeds in gebruik zijnde hulpmiddelen.
- Ook bij een ander gerichte vorm van uitvoering, de beoordeling van verschillende hulpmiddelen voor een toepassing zoals valpreventie, bleek RICHTING goed toepasbaar.
- In alle instellingen werd een meerwaarde ervaren voor het gebruik van RICHTING. Bij brede toepassing voor het brede scala van technologische hulpmiddelen zal wel een afweging moeten worden gemaakt ten aanzien van de benodigde tijd en inspanning.
- In GZ-instellingen met cliënten met een forse gedragsproblematiek is naast cliëntveiligheid ook de veiligheid van de medewerker een belangrijk aandachtspunt. Ook voor dit aspect wordt toepassing van RICHTING van belang en toepasbaar geacht.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de proefuitvoeringen in de drie instellingen en discussies met alle betrokkenen worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- De suggesties voor verbetering van de situatiebeschrijvingen bespreken en meenemen in de volgende versie van RICHTING. Een aandachtspunt is de keuze voor een positieve dan wel een negatieve omschrijving van een risicovolle situatie.
- Het toevoegen van een resultaatformulier met de beschrijvingen volgens deel 1 en met een codering volgens bijlage B voor de mate van risico zodat dit snel en duidelijk zichtbaar is.
- Het aanpassen van de handleiding/gebruiksaanwijzing op basis van de ervaringen tijdens de proefuitvoeringen. Een aandachtspunt daarbij is het goed laten aansluiten van RICHTING bij het algemene borgingsysteem voor kwaliteit en veiligheid in de instelling.
- Het uitvoeren van proefimplementaties in een bredere kring van GZ-instellingen alvorens RICHTING breed aan het veld aan te bieden.
- Het houden van een interesse- en meningspeiling onder een brede groep van GZ-instellingen met een goede afspiegeling van de GZ-instellingen in Nederland.

Aanbevolen wordt dit uit te voeren vooraf aan het verder bijstellen van RICHTING ten behoeve van proefimplementaties.

4.3 Mogelijkheden voor vervolgactiviteiten

Eind 2010 heeft tussen de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN), Vilans kenniscentrum voor langdurige zorg en TNO Kwaliteit van Leven overleg plaatsgevonden over mogelijke vervolgactiviteiten. Bespreekpunten en resultaten van dit overleg zijn door TNO afgestemd met de IGZ.

Tijdens het overleg zijn de volgende uitgangspunten voor vervolgactiviteiten geformuleerd:

- Eind 2010 is een versie van het instrument RICHTING beschikbaar, op basis van gesprekken met een zevental instellingen en toetsing in 3 instellingen. Deze instellingen zijn ‘voorlopers’ en geen afspiegeling van de gemiddelde instelling in de gehandicaptenzorg. RICHTING heeft zich dus nog niet goed bewezen. Dit betekent dat ‘proefuitvoering’ of een bredere ‘pilot’ van RICHTING nodig is voordat bredere acceptatie mogelijk is.
- De gebruiksvriendelijkheid van het instrument is een belangrijk aandachtspunt. Met name de toegankelijkheid is van belang, o.a. leesbaarheid en aanspreekbaarheid van de vragenlijst, afhankelijk van het niveau van de personen die deze lezen/invullen. Het is niet bedoeld en ook niet erg geschikt voor begeleiders in GZ-instellingen. Voor welke doelgroep(en) het instrument geschikt moet zijn is nog een discussiepunt, maar zal na de proefuitvoeringen in december 2010 duidelijker zijn.
- Bij het traject tot nu toe is er wel aandacht besteed aan de toegankelijkheid van RICHTING. Door bovengenoemde beperkingen is het echter niet te verwachten dat dit aspect in de huidige versie van RICHTING voldoende is afgedekt.
- Er wordt een veelheid van instrumenten voor de (gehandicapten)zorg ontwikkeld waarmee het risico bestaat dat vele daarvan in de la verdwijnen. Een goed implementatietraject heeft in 2010 nog niet plaatsgevonden, maar is voor verdere verspreiding wel pure noodzaak.
- In de instelling moet er een ‘eigenaar’ van een instrument zoals RICHTING zijn, die verantwoordelijk is en zich verantwoordelijk voelt voor een adequate en consequente toepassing. Er moet ‘duwkracht’ zijn. Van de teamleider of locatiemanager wordt al veel duwkracht op velerlei gebied verwacht. Bovendien overstijgt de toepassing van RICHTING het team en meestal ook de locatie. Om deze redenen is de teamleider/locatiemanager niet de eerst aangewezen persoon voor dit eigenaarschap. Een kwaliteitsfunctionaris lijkt een meer geëigende persoon hiervoor, mede door de benodigde aansluiting van RICHTING bij het proces van borging van kwaliteit en veiligheid. Voorwaarde is dan wel dat toepassing van RICHTING gedragen wordt door het lijnmanagement. Dat is ook nodig om het onderwerp (risicomanagement van technologische hulpmiddelen in de GZ) op de agenda te krijgen en te houden.

- Een logisch en benodigd vervolg op het project van 2010 is een combinatie van:
 - Verbeteren van de aanspreekbaarheid van het instrument via toetsing in de brede praktijk. Bepalen van de precieze doelgroep is hierbij van belang, in relatie tot het volgende punt;
 - Onderzoeken welke plaats het instrument in de organisatie en in de ‘dagelijkse’ praktijk kan en moet hebben. Door wie wordt het toegepast en in welke setting van processen van aankoop en gebruik. Wie geeft de benodigde duwkracht en treeft op als ‘eigenaar’ van het instrument;
 - Presenteren van het instrument aan de instellingen, inclusief voorwaarden en de benodigde setting voor invoering en implementatie.

Bij het overleg is vastgesteld dat een vervolgtraject het beste kan plaatsvinden in samenwerking met het Kennisplein Gehandicaptensector. Een deel van de activiteiten is mogelijk goed uitvoerbaar in het kader van een kenniswerkplaats. Dit betreft het geschikt maken van het instrument voor een nader te specificeren doelgroep en het verspreiden hiervan in het werkveld. De mogelijkheden voor een dergelijk vervolgtraject worden onderzocht.

Begin 2011 is het overleg over mogelijkheden van een vervolgproject en de financiering hiervoor voortgezet. In dit kader is op 28 december 2010 op de website van VGN een pagina (<http://www.vgn.nl/artikel/7345>) geplaatst over RICHTING, inclusief een PDF versie van het rapport over de 2^e fase van RICHTING. De tekst van deze webpagina is opgenomen in bijlage A van dit rapport.

A Bericht op website van VGN

Op 28 december 2010 is op de website van VGN (<http://www.vgn.nl/artikel/7345>) onderstaande tekst geplaatst over RICHTING.

RICHTING: Inzicht in risico's met technologische hulpmiddelen

Wilt u domotica gaan introduceren binnen uw instelling? Of maakt u zich zorgen over het toenemend aantal incidenten bij het gebruik van nieuwe software? TNO ontwikkelde een instrument dat handvatten biedt om systematisch inzicht te krijgen in risico's bij de toepassing van technologische hulpmiddelen en bij de analyse van incidenten. De praktijk moet laten zien of het instrument nog aanpassing behoeft.

In 2010 heeft TNO in samenwerking met de Inspectie voor de Gezondheidszorg en in afstemming met de VGN een instrument ontwikkeld om aanschaf en inzet van technologie in de gehandicaptenzorg te ondersteunen. Het heet *RICHTING*: een instrument voor *Risico Inventarisatie voor Cliëntspecifieke Hulpmiddelen* en de *Toepassing daarvan IN Gehandicaptenzorg*.

Beoordeling en besluitvorming

RICHTING kan een rol spelen in beoordeling en besluitvorming bij inzet van nieuwe of bestaande technologische hulpmiddelen. De nadruk ligt daarbij op de veiligheid en de kwaliteit van leven van de cliënt. RICHTING bestaat uit een vragenlijst waarin risicopunten in zes domeinen worden beschreven: cliënt, medewerker, taken/activiteiten, technologie, organisatie en omgeving. Door deze benadering kunnen zelfs onvermoede risico's boven water komen. RICHTING is volledig beschreven in een TNO-rapport, zie bijlage.

Toetsing

RICHTING wordt op dit moment onder begeleiding van TNO in drie instellingen in de gehandicaptenzorg op kleine schaal in de praktijk getoetst. Tot op heden zijn de reacties vanuit de organisaties positief over het inzicht dat RICHTING geeft in risicopunten, ook gezien in relatie tot de vereiste inspanning. In januari verschijnt een TNO-rapport over deze toetsing verschijnen.

Vervolgproject

TNO zoekt naar mogelijkheden om in 2011 in een vervolgproject RICHTING verder te ontwikkelen, voor zover nodig. De bedoeling is dat RICHTING in 2011 op wat grotere schaal wordt uitgevoerd in meerdere instellingen. Niet alleen om de verspreiding van RICHTING en het cliëntveiligheidsdenken te stimuleren, maar tegelijk om instellingen meer inzicht te geven in risico's en veilige inzet van technologische hulpmiddelen. Over de voortgang houden we u op de hoogte.

RICHTING

Het TNO-rapport over RICHTING vindt u in de bijlage. Voor meer informatie over RICHTING en over de activiteiten in 2011 kunt u mailen naar robert.bezemer@tno.nl.